

TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİNDE DÖNÜM NOKTALARI (1945-1980)

TURNING POINT IN TURKEY-US RELATIONS (1945-1980)

Merve TÜRK

Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya/TÜRKİYE

ÖZET

Türk-Amerikan ilişkileri Osmanlı döneminde ticari faaliyet ve misyonerlik olarak kendini göstermiştir. 1800'li yılların başında Ortadoğuya misyoner gönderen ABD daha sonra bazı şehirlerde konsolosluklar açmıştır. Türkiye'nin bulunduğu jeopolitik konum ve SSCB tehdidi ABD ve Türkiye'yi birbirine yakınlaştırmıştır. Bu yakınlaşma 1947'de Truman Doktrini altında Türkiye'ye yapılan askeri ve ekonomik yardımlarla pekiştirilmiştir. Daha sonra ise Türkiye'nin ABD yanında Kore'de savaşa girmesi, BM gücü altında yer alması, NATO'ya üye olması gibi faaliyetler ABD ve Türkiye'yi birbirine yakınlaştırmıştır. Türkiye-ABD ilişkileri 1950'li yıllarda sorunsuz bir şekilde geçse de 1960'lı yıllarda ikili ilişkiler sorgulanır hale gelmiştir. Küba krizi Türkiye'nin ABD'ye olan güvenini sarstığı ilk olaydır. 1963-1964 Kıbrıs krizinde Jhonson mektubu 1980'li yılların başına kadar sürecek soğuk ilişkilere neden olmuştur.

1945-1980 arasındaki dönemde bazı kritik dönüm noktaları ele alınarak hazırlanan bu makalede Türkiye-ABD arasındaki ilişkiler değerlendirilirken Türkiye'nin ne ölçüde ulusal çıkarıyla örtüşen kararlar aldığı, ulusal çıkarına aykırı gelişen olaylarda ne ölçüde tepki verip / ver(e)mediği sorularına cevap aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk-Amerikan İlişkileri, ABD, Truman Doktrini

ABSTRACT

Turkish-American relations have shown themselves as commercial activities and missionaries during the Ottoman period. The United States sent missionaries to the Middle East in the early 1800s and later opened consulates in some cities. Turkey's geopolitical position and the threat that the USSR has been found in the United States and Turkey closer together. Under this rapprochement in 1947, the Truman Doctrine was reinforced with military and economic aid to Turkey. Later on Turkey's entry into the war alongside the US in Korea, taking place under the UN force, become a member of NATO activities, such as the United States and Turkey are closer to each other. Turkey-US relations smoothly in the 1950s, 1960s passed, the bilateral relations have become questionable. Crisis in Cuba was the first event that shook the confidence of Turkey to the United States. Jhonson's letter in the Cyprus crisis of 1963-1964 caused cold relations that lasted until the early 1980s.

In the period between 1945-1980, prepared by considering some of the critical turning points in this article-Turkey relations between the United States when assessing Turkey's extent to which decisions are consistent with the national interests, national interests contrary events unfolding extent to responding to / give the answers to the questions will be sought.

Keywords: Turkish-American Relations, USA, Truman Doctrine

1. GİRİŞ

ABD kurulduğunda ulusal güvenlik ve savunmaya dayanan bir dış politika izlemiştir. Çünkü ABD'nin jeo politik konumu oldukça avantajlıdır. Doğu ve batı tarafı okyanuslarla kaplı olan ABD'nin kuzey tarafında Kanada, güney tarafında ise Meksika gibi tehdit algılanmayan ülkeler vardır. Doğal kaynaklar yönünden de oldukça zengin olan ABD başka hiçbir ülkeye ihtiyaç duymamıştır. Bu nedenlerden dolayı ABD kuruluş yıllarında doğasının gereği izolasyonist bir tutum içinde olmuştur. George Washington veda konuşmasında *–yabancı uluslarla olan ilişkilerimizde temel kural, onlarla ticari bağımlı kuvvetlendirmek, buna karşın siyasi bağımlı asgari düzeyde tutmaktır.* demiştir. Yapılan bu konuşma ABD'nin dış siyaset harcını oluşturmuştur. 1823'te Monroe Doktrini ile bırakılan miras pekiştirilmiştir. ABD'nin izlediği bu politika nedeniyle Türk-Amerikan ilişkilerinin temelini ticaret, toplumsal ve kültürel alanlar oluşturmuştur.

Türkiye'nin SSCB ile iyi ilişkiler kurmaması ABD için büyük önem taşımaktadır. Türk Boğazlarının konumu ve SSCB'nin Boğazlar ve Karadeniz'de egemen olma isteği ABD'yi endişelendiriyordu. Molotov-Sarper görüşmesinde SSCB'nin Türkiye topraklarından pay istemesini iki devletin kendi arasındaki sorundur şeklinde değerlendiren ABD söz konusu Boğazların statüsü olunca konu ile yakından ilgilenmiştir.

Türkiye İkinci Dünya Savaşı ile Truman Doktrini'nin ilan edilmesine kadar geçecek olan dönemde kendisini yalnız hissetmiştir. Truman Doktrininden sonra Türk dış politikasının ilkelerinden de biri olan Batıcılık ilkesi gereği ve SSCB korkusu ile Batı bloğunu tercih etmiş ve ABD ile ittifak kurmuştur.

2. TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİNDE DÖNÜM NOKTALARI (1945-1980)

2.1. 1945-1960 Dönemi

1945-1960 döneminde Türkiye'nin Sovyet tehdidi altında olması Türkiye ve ABD'yi yakınlaştırmıştır. Türkiye Truman Doktrini ve Marshall Yardımlarından yararlanırken, İsrail ile ilişki kurarken, Kore'ye asker çıkarırken, NATO'ya üye olurken kendi çıkarlarını Batı ve ABD ile özdeşleştirmiştir (Güler, 2012).

2.1.1. Truman Doktrini ve Marshall Planı

Türkiye- ABD ilişkilerinin başlangıcı 12 Mart 1947 Truman doktrini olarak kabul edilebilir. ABD başkanı Truman'ın yaptığı konuşmada Sovyet tehdidi altındaki devletlere ABD tarafından koruma sağlanacağı belirtilmiştir (Türkmen, 2012). Truman doktrininde belirtilen demokratik söylemlere karşın, Truman doktrini her ikisi de demokratik bir devlet olmayan Türkiye ve Yunanistan'a öncelikli olarak uygulanmıştır. Türkiye ve Yunanistan'ın stratejik önemleri yönetim şekillerinden daha öncelikli olarak görülüyordu. Boğazların stratejik konumu ABD ve SSCB'nin çıkar savaşını zorunlu kılıyordu. SSCB boğazları elde ederse yeraltı kaynağı petrol yönünden zengin Ortadoğu'ya erişebilir ve üç kıtanın ticaret yollarını elde edebilirdi (Oran, 2013). Türkiye'nin ABD'nin yardımını almasında birtakım nedenler vardı. Bunlardan birincisi SSCB'nin Türkiye'den istekleri ve Türkiye'nin çaresizliğe ve yalnızlığa kapılması. İkincisi Türkiye'nin ekonomik durumu. Sonucusu ise Türk ordusunun teçizat yönünden ikinci dünya savaşının yeni teknolojik gelişmelerinden yoksun kalması. Türk ordusunun modernizasyonu için Amerikan yardımlarından faydalanması gerekiyordu (Oran,2013).

Truman Doktrini SSCB'nin yayılma amacına engel olmak ve SSCB'yi çevrelemek amacıyla Türkiye ve Yunanistan'a yapılan 400.000.000 dolarlık yardımdı. Truman Doktrini Sovyet tehdidi altındaki Türkiye'ye ABD tarafından yapılan yardım olmasının yanı sıra İkinci Dünya savaşının ardından Avrupa'nın halinin düzeltilmesi için yardımların Türkiye ve Yunanistan'a kadar götürülmesi, Avrupa'da başlayan çevrelemenin daha iyi yapılabileceğine inanılmasıydı. Henry Truman bu konuda şöyle demiştir: “Avrupa'daki durum bizim yardımı Yunanistan ve Türkiye'ye kadar genişletmemizi gerekli kılmıştır.” Truman Doktrini Soğuk Savaş döneminin başlangıcı olmuştur ve Sovyetler Birliği Truman Doktrini ile her alanda kuşatılmıştır (Gerger, 1998).

23 Mayıs 1947'de Oliver Heyeti yapılan yardımların nerelerde kullanılabileceğini belirtti. Heyetin açıklamalarına göre Türkiye'de silah altında bulunan askerlerin bir bölümü terhis edilmeli, kullanılan silahların modernizasyonu sağlanmalı, yapılan yardımın 100.000.000 doları bu modernizasyon için kullanılmalıydı (Oran, 2013). Türkiye ekonomisinin 5 yıllık askeri yardım sonucunda tam anlamıyla kendisine yetebilecek konuma gelebileceği raporu sunulmuştur. Bu sebeple Avrupa'nın savaş sonrasında kalkınma ve yeniden inşa edilmesi amacıyla ABD'nin Marshall Planına Türkiye'de dahil edilmemiştir. Türkiye doğrudan ABD'ye başvuruda bulunmuştur. 615 milyon dolarlık yardım paketini öngören 5 yıllık Kalkınma Planı hazırlayan Türkiye bir delegasyon aracılığıyla 1947'de Paris'te bir araya gelen Avrupa devletlerinin katıldığı konferansa dahil olmuştur. Truman Doktrinini vurgulayarak savunma harcamalarının önemine değinmiş ve yardımları ekonomik kıstastan siyasiye çevirmeyi başarmıştır. Sonuç olarak ABD ikna edilmiş ve Mart 1948'de 4 yıllık bir sürede 300 milyon dolara ulaşan yardımın ilk kısmını oluşturan 10 milyon dolar Türkiye'ye kredi olarak verilmiştir (Türkmen,2012). Türkiye böylelikle 1947 Truman Doktrini ve Marshall yardımlarıyla ABD'nin öncülüğünü ettiği bir sistemin içerisinde yerini almıştır.

2.1.2. Kore Savaşı ve Türkiye'nin NATO'ya Girmesi

Kore, Japonya'nın teslim olmasının ardından, ABD ve Sovyetler arasında yeniden meydana gelen güç çatışmasının görüldüğü bir bölge konumuna geldi. Bu iki devlet Japonya'dan aldığı topraklar üzerine yerli fakat kendilerine bağlı devletler kurduktan sonra 1948 ve 1949'da işgal ettikleri yerlerden geri çekildiler ve aralarındaki sınır 38. Enlem oldu (Sander, 2011).

Bütün çabalarına karşın bütünleşmenin sağlanamadığını gören ABD 10 Mayıs 1948'de yapılan seçimlerin ardından Güney Kore Cumhuriyetini ilan etmiştir. Bunun ardından Sovyetler Birliği 9 Eylül 1948'de kuzey Kore'de Kore Halk Cumhuriyetini kurmuştur (Bostanoğlu, 1999).

1949'da ABD'nin de içinde yer aldığı bir savunma ittifakı olan NATO kurulmuş ve olanca hızıyla örgütlenmeye ve güçlenmeye başlamıştı (Sander, 2011). Sovyetler Birliği NATO'nun kurulmuş olmasına tepkiliydi. 1949'da Komünizmin Çin'de egemen durumda olmasına dayanarak güçler dengesinin lehine değiştiğini düşünüp birtakım hazırlıklara girişmiş ve ABD'yi Kore'den atma isteği pekiştirmiştir (Karaca, 2002).

25 Haziran 1950'de Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye Sovyetler Birliğinin onay vermesiyle saldırması, birbirlerini yok etmeye çalışan iki rejimin iç savaşıydı. 1945 sonrasında Kore'de yaşananlar Soğuk Savaşın rekabet ortamının küçük bir örneğiydi (Hook, Spainer, 2014).

Türkiye 1949'da ABD önderliğinde kurulmuş olan NATO'ya farklı sebeplerden dolayı ilgiliydi. Bunlardan ilki, 1945'teki Sovyetlerin isteklerinin oluşturduğu etkiydi. İkinci, NATO'ya üye olmak Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından dış politikanın Batıya göre oluşturulmasının bir gereği olarak görülüyordu. Üçüncüsü ise NATO'ya üye olunmaması durumunda ABD'den gelen askeri ve ekonomik yardımların azalmasından duyduğu endişeydi. Sonuncu da Türk kamuoyunun NATO'ya üye olunması gerektiğine olan inancıydı (Oran 2013).

1949'da Sovyetler Birliği atom silahına sahip olduğunu açıkladı. Bunun üzerine ABD olası bir saldırıya yanıt vermek için SSCB'ye yakın hava üssüne ihtiyaç duymuştur. ABD Türkiye'den bu maksatla üs istedi ama Türkiye NATO üyeliğinin gerçekleştirilmeden bu isteği yerine getiremeyeceğini söyledi (Hook, Spainer, 2014).

NATO'ya üye olmak isteyen Türkiye Kore Savaşında kendisini gösterebilirse üyeliğini Avrupa'ya kabul ettirmek için bir avantaj kazanmış olacaktı. Savaş çıktığında TBMM'ye bile danışmayan Türk hükümeti ABD öncülüğünde alınan BM kararını desteklemiştir (Bağcı, 1991).

Türkiye Kore'ye ilk aşamada 4.500 asker gönderdi. Daha sonra ise Kore'ye gönderilen asker sayısı 6.000'i geçti. Türk askeri birliğinin Kore savaşında göstermiş oldukları büyük başarı ve Kunuri Muharebesinde ABD birliklerinin imha edilmesini kendilerini feda edercesine önlemleri, Amekina kamuoyunda Türkiye'nin Sovyet tehdidine karşı yalnız bırakılmaması gerektiğine yönelik bir söylem oluşturuldu ve Türkiye Yunanistan ile birlikte 18 Şubat 1952'de resmi bir şekilde NATO üyesi oldu (Oran, 2013).

2.2. 1960-1980 Dönemi

Soğuk Savaşın zirvesinin yaşandığı bu dönemde Küba Füze Krizi, iki kutuplu sistemi meydana getiren devletleri yumuşatmaya ve görüşme başlatmaya itmiştir. Bunun sonucu olarak ise Türkiye'ye verilen jeostratejik önem değerini biraz da olsa kaybetmiştir. ABD'nin kendi çıkarları gereğince davrandığı bu dönemde ortaya çıkmıştır. 1962'de meydana gelen Küba Füze Krizi'nden sonra 1964 Johnson Mektubu Krizi Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu anlamasını sağlamıştır (Ateş, 2014).

2.2.1. Küba Krizi

1957'de Sovyetler Birliğinin Suputnik'i fırlatması NATO üyesi ülkeleri ve ABD'yi korku ve endişeye düşürdü. Bu gelişme ABD'de nükleer yarışta Sovyetler Birliğinin gerisinde kaldı yönünde bir algılama oluşturdu. Çünkü ABD uzun menzilli füzeye sahip değildi. ABD bu eksikliğinden dolayı NATO üyesi bazı ülkelere orta menzilli füzeler yerleştirmeyi teklif etti (Gönlübol, 1996). Sovyet baskısından çekinen NATO ülkeleri füzelerin topraklarına yerleştirilmesine karşı çıktı. ABD'nin teklifini İngiltere, İtalya ve Türkiye kabul etti. Türkiye füzelerin yerleştirilmesini Sovyetlerin tehdidine karşı bir koruma olarak gördü. Ülkenin jeopolitik konumunun öneminin artacağına ve Türkiye -ABD ilişkilerini olumlu yönde etkileyeceğini düşünüyordu (Bernstein, 1980).

ABD SSCB'ye füzelerin sökülmesini istediğini bildirdi. Kuruşçev Kennedy'e bir mektup yazarak ABD adadaki ablukayı kaldırıp kübaya saldırmaması hakkında anlaşılırsa Küba'daki füzeleri kaldıracağını bildirdi ve kriz biter gibi oldu. Fakat ertesi gün gönderilen ikinci mektupta Füzeleri ABD'nin Türkiye'deki Jüpiter füzelerini geri çekmesinden sonra çekeceğini bildirmişti.

ABD'nin füzeleri kaldırtma isteğini Türkiye reddetmiştir. Türkiye füzelerin kaldırılmasını imaj kaybı olacağını söylemiştir. ABD Türkiye'nin itirazını göz ardı etmedi ve füzelerin sökülme işlemini geciktirdi. Jüpiter füzelerinin sökülmesi Sovyetler Birliği ile yapılan anlaşma gereği nihai son olmuştur. Ama Türkiye'nin bu pazarlıktan haberi olmamıştı ve Küba Krizi boyunca ABD'nin yanında yerinin almıştı. Krizin ardından füzelerin sökülmesi konusunda Türkiye ikna olmak zorunda kalmıştır ve füzeler

dökülmüştür (Türkmen,2012). Füzelerin sökülmesi aslında Türkiye'ye avantaj sağlamıştır. Füzeler kaldırılınca Türkiye Sovyetler Birliğinin hedef noktası konumundan çıkmış oldu (Uslu,2016).

Küba Krizinde Türkiye'nin haberi olmadan alınan kararlar Türk Amerikan ilişkilerinde güven eksikliğinin oluşmasını sağlayan ilk etmen olmuştur. Türkiye'nin ABD ve SSCB arasında gerçekleşen pazarlığı daha sonraki yıllar duyması ikili ilişkileri ve Türk kamuoyundaki Amerikan imajını etkilemiştir. Aynı zamanda ABD'nin Sovyetler Birliğiyle olan pazarlığında Türkiye'nin güvenlik kaygısı hiç önemsenmemiş hatta güvenliği tehlikeye düşmüştür. ABD'de güvenilen müttefik olma özelliğini kaybetmiştir (Bal, 2008).

2.2.2. Kıbrıs Krizi

Türkiye 1960 darbesiyle dengesini kaybetmiş yönetimin tüm dikkati iç politikaya yönelmiştir. Dış politika toplumda, basında ve idarecilerin belleğinde her alanda geri planda kalmıştır. Ama 21 Aralık 1963'te Kıbrıs'ta meydana gelen Rum saldırılarıyla, Kıbrıs'ın ve Kıbrıslı Türklerin geleceğinin sorun teşkil etmesi Türk hükümetini ve Türk halkını dış politikayla ilgilenmeye itti (Karataş, 2012).

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1960'ta bağımsızlık ilan etmesi ile adada, Türk ve Rum halk arasında gerilim oluştu. Silahlı kuvvetlerin oluşması, vergi toplanması ve arı beldiye sınırı oluşturulması gibi nedenlerden dolayı sorunlar çıktı. Makarios sorunları çözmek amacıyla anayasada değişiklik yapılması gerektiğini önermiştir. Türk tarafı yapılmak istenen değişikliği istememiş ve gerilim iyice artmıştır. 1963'te iki toplum arasında çatışma meydana gelmiştir BM adaya Barış Gücü göndermiş fakat olaylar son bulmamıştır (Türkmen, 2012).

Türkiye Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, ABD başkanı Lyndon B. Johnson'a bir mektup yazmış ve mektupta ABD'nin daha fazla kan dökülmesine engel olması istenmiştir. ABD ise garantör devletleri destekleyeceğine dair güvence vermektense öteye gitmemiştir. ABD dışişleri başkanı yetkililerince bir gecede yazılan ve ultiimat niteliğinde hazırlanmış bu mektup Türk- Amerikan ilişkilerini olumsuz etkilemiştir(Armaoğlu,1998). Türkiye Garanti Anlaşması tam uygulanmadan adaya müdahale etme kararını almıştır. Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale etmesi Sovyet tehdidi oluşturabilirdi. Bu durumdaysa NATO Türkiye'ye destek vermeyebilirdi. Türkiye ABD'den aldığı silahları da kullanamazdı çünkü 12 Temmuz 1947'de yapılan yardım anlaşması gereği Türkiye almış olduğu silahları sadece savunma amacıyla kullanabilirdi (Denktaş, 1996).

Johnson yazdığı mektupta Türkiye'yi olması muhtemel bir Sovyet saldırısında yalnız bırakacağını ve Türkiye'nin aldığı kararları desteklemeyeceğini bildirmişti (Mordoğan, 2010). Johnson mektubu amacına ulaşmıştır. Adaya hiçbir müdahalede bulunulmamış ve Türkiye birkere daha yalnız kalmıştır.

2.2.3 1974 Kıbrıs Müdahalesi

Kıbrıs'ta yaşayan Türklere kötü muamele edilmesi, haklarının verilmemesi, Türklerin tamamının adadan gönderilmek istenmesine ABD hiçbir tepki vermediği gibi Türkiye'nin müdahale etmesini de engelliyordu (Bostanoğlu,1999).

Kıbrıs'ta Makarios'un enosisi geciktirdiği ve istemediği düşünülüyordu. Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhak edilmesini isteyenler Makarios'u bir engel olarak görüyordu. Makarios Nikos Sampson tarafından devrilmiş ve kurmuş olduğu Kıbrıs Helen Cumhuriyeti fiilen Yunanistan'a ilhak edilmiştir (Bostanoğlu, 1999).

Türkiye cunta ile kurulan yeni yönetimi tanımamıştır. İngiltere ve ABD'de yeni kurulan yeni yönetimi tanımamıştır. Fakat ABD Makarios'un devrilmesinden memnun olmuştur (Sönmezoglu,2006). Türkiye Garanti Anlaşmasının 4. Maddesini gerekçe göstererek Kıbrıs'a müdahalede bulunmak istemiştir Türkiye İngiltere ile müdahale etmek istemiş fakat İngiltere bu teklifi kabul etmemiştir. ABD ve İngiltere Türkiye'nin yapmak istediği müdahale konusunda hiçbir tepkide bulunmamıştır (Hale,2003).

Türkiye 20 Temmuz 1974'te adaya 4000 asker ve 300 tank sevk etmiştir. Kıbrıs'a yapılan askeri müdahalenin sonunda Yunan cuntası devrilmiştir. BM güvenlik konseyinin 353 sayılı kararının 5. Maddesine göre anayasal düzenin yeniden oluşturulması için garantör devletlerin bir araya gelmesi gerekiyordu. Garantör devletlerin dışişleri bakanları 25 Temmuz'da Cenevre'de toplandılar ve Cenevre Deklerasyonu'nu imzaladılar.

Kıbrıs Barış Harekatı sonunda Rauf Denktaş tarafından Kuzey Kıbrıs Federe Cumhuriyeti kuruldu. Fakat

bu yeni devleti Türkiye’den başka hiçbir ülke tanımadı (Hale,2003).

1974’teki müdahale Johnson mektubundan sonraki Türkiye-ABD ilişkilerinde kritik bir dönem olmuştur. Bu müdahale ikili ilişkilere büyük darbe vurmuş ve bu uzun süreli olmuştur (Armaoğlu,2001). ABD kongresi müdahalelere tepki olarak Türkiye’nin Kıbrıs’tan askerlerini geri çekmediğini dile getirerek silah ambargosu koymuştur. Böyle bir kararın alınmasında ABD’deki Rum ve Yunan lobilerinin etkisi büyüktür.

Bu olaylarda da görüldüğü gibi ABD Türkiye’ye haklı olduğu konumda bile destek vermemektedir.

3. SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı’nın ardından yaşanan gelişmeler dünyayı İki Kutuplu bir hale getirmiştir. Bu gelişmeler ve Türkiye’nin algıladığı tehditler Türkiye’yi taraflardan birini seçmeye zorlamıştır. Türk dış politikasının parametrelerinden biri olan Batıcılık politikası izlenerek Türkiye Batılı devletler ile iyi ilişkiler kurmuş, ABD ile ittifak yapmıştır.

Bir kurtarıcı olarak görülen ABD ile ilişkiler Osmanlı dönemlerinde ticari ve misyonerlik faaliyetleri olarak kendini gösterirken 1947 Truman Doktrini ile ilişkilerin boyutu değişmiş, askeri ve ekonomik yardımlar olarak kendini göstermiştir. Amerikanın yaptığı yardımlar başlarda büyük bir hoşnutluk ile kabul edilmiş ama ilerleyen zamanlarda değişik sorun ve şikayetleri beraberinde getirmiştir. Yapılan sık eleştirilerden en önemli ise Amerikan yardımlarından sonra Türkiye’nin bir ABD uydusu haline geldiğidir. Askeri yardımlar ve Türk ordusunun mornizasyonu konusunda tek kaynağın ABD olması 1963 ve 1974 olaylarında karşımıza çıkan çeşitli yaptırımlar Türkiye’yi kendi silah sanayinin oluşturması için sebep oldu.

Kore savaşında ABD’nin yardım çağrısına 4500 askerini göndererek yanıt veren Türkiye ve ABD aynı cephede savaşarak “müttefik ülke” olmuşlardır. Kore savaşında gösterilen büyük başarı Türkiye’nin NATO’ya girmesinde köprü konumunu görmüştür. İkinci Dünya Savaşı’nın bitiminden 1950’li yılların sonuna kadar yaşanan olaylar Türkiye’nin ABD’yi dost, müttefik olarak adlandırmasına neden olmuştur.

Kıbrıs’ta yaşanan gelişmeler Türkiye’yi adaya müdahale için hazırlanmaya yöneltmiştir. ABD başkanı Johnson’un adıyla anılan Johnson mektubu ile adaya müdahalesi engellenen Türkiye ABD ile ilişkilerini daha detaylı bir şekilde inceleyecek ve bu olay Türkiye ABD ilişkilerinde önemli bir dönüm noktası oluşturacaktır. Bu olay Türkiye’nin 1952’de üye olduğu NATO’nun kendini her zaman savunmayacağını öğretmiştir.

1974 yılında meydana gelen Kıbrıs Barış Harekatı ve sonrasında ABD’nin uyguladığı silah ambargosu incelen önemli kırılma noktalarından biridir. Amerika’nın müttefik olduğu bir ülkeye silah ambargosu uygulaması Türk komuoyu tarafından da oldukça eleştirilmiş ve çeşitli tartışmaların başlamasına neden olmuştur. Bu olay Jhonson Mektubundan sonra ikinci büyük şokun oluşmasına neden olmuştur.

1945-1980 arası Türk-Amerikan ilişkilerinin incelendiği bu çalışmada görülmüştürki ikili ilişkiler bazı dönemlerde yerinde ve olumlu seyrederken bazı dönemlerde ise krizlere neden olmuştur. ABD’nin çıkarı ile uyuşmayan noktalarda müttefiklik kavramı hiçe sayılmış Türkiye’nin değerleri göz ardı edilmiştir.

KAYNAKÇA

Armaoğlu, F. (1998). Siyasi Tarih 1914–1995, Alkım Yayınevi, İstanbul.

Ateş, D. (2014). Türk Dış Politikasına Giriş, Dora Yayınları, Bursa.

Bağcı, H. (1991). Türkiye’nin NATO Üyeliğini Hızlandıran İki Önemli Faktör: Kore Savaşı ve ABD Büyükelçisi Mc. Ghee, ODTÜ Gelişme Dergisi, c.18, No.1-2.

Bal, İ. (2008). ABD Politikaları ve Türkiye. Lalezar Yayınları, Ankara.

Bernstein, J. B. (1980). The Cuban Missile Crisis: Trading the Jupiters in Turkey, Political Science Quarterly.

Bostanoğlu, B. (1999). Türkiye ABD İlişkilerinin Politikası, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul.

Denktaş, R. (1996). Rauf Denktaş’ın Hatıraları, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

Ertem, B. (2009). Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 12, Sayı 21: 377-397.

- Gerger, H. (1998). Türk Dış Politikasının Ekonomi Politikası, Belge Yayınları, İstanbul.
- Gönlübol, M.v & Sar, C. (1996). Olaylarla Türk Dış Politikası 1919- 1995, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Güler, A. (2012). Soğuk Savaş Sonrası Türkiye ABD ilişkileri: Bölgesel ve Küresel Etkileşim, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Hale, W. (2003). Türk Dış Politikası:1974-2000, Mozaik Yayınları, İstanbul.
- Hook, S. W. & Spanier, J. (2044). Amerikan Dış Politikası,(çev. Özge Zihnioğlu Tanırlı), İnkılâp Yayınları, İstanbul.
- Karataş, M. (2012). İki Askeri Darbe Arası Türk Dış Politikasının Tahlili 1960-1980, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mordoğan, C. (2010). Türk Amerikan İlişkilerinde Kriz Diplomasisi, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Oran, B. (2013). Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt1, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sander, O. (2011). Siyasi Tarih: 1918-1994, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Türkmen, F. (2012). Türkiye ABD ilişkileri: Kırılgan İttifaktan Model Ortaklığa, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Uslu, N. (2016). Çatlak İttifak 1947'den Günümüze Türk-Amerikan İlişkileri, Nobel Yayınları, Ankara.